

HUKUK TARİHİ

ATASÖZLERİ NEDİR?

Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER

Sene 1913-1914... Mercan Lisesi son sınıflarına yaklaşıyoruz. Çok sevdiğimiz edebiyat hocamız Süleyman Şevket Tanlı bize derslerinde atasözleri, o zamanların Osmanlıcası ile (Darb-ı mesel)lerden bazı misâller vererek bahsetti. Fakat hangi devirden gelme oldukları üzerine bir şey söylemedi.

Biz de tahminî olarak birkaç asırlık mâzisi olabileceğini düşündük.

Aradan seneler geçti. 1915-1921 seneleri Tıbbiye hayatımız oldu. 1927 ye kadar muhtelif yerlerde doktorluk ve asistanlıklar devam etti. 1927-1929 sonuna kadar Paris'de Prof. Marcél Labé'miz yanında ihtisasımı tamamlandıktan sonra avdetimde, bizden birkaç sene sonra hekim çıkan ve hayatı boyunca necabet ve bilgisinden faydalandığımız, aziz dostum Prof. Dr. Feridun Hafiz Uzluk ile tanışmak saadetine erdim.

Bazan İstanbul'da daha çok yerleştiği Ankara'da da yakından temaslarımız oldu. İkimiz de tıp tarihi konusunda çalıştık. Ben İstanbul'da, o Ankara'da, Tıp Fakültelerinde tıp tarihi ve deontoloji konularında ders verip araştırma yaparken münasebetlerimiz daha da sıklaştı.

1975 de rahmete kavuştu. Yarım asra yakın, iki tarafa da çok feyizli sohbetlerimizde her konuda konuştuk ve faydalandık.

Rahmetli sık sık validesi tarikîyle büyük annesinin sözlerinden örnekler verirdi. Zira âilece asırlardır Konyalı ve kadın tarafından Mevlâna ile akrabalıklarını gıpta ederek öğrenmiştim.

Büyük annesi bütün hayatını Konya'da geçirmiş, Konya'da asırlardan beri gelen Selçuk an'anesinin, bir buçuk asır önceki canlı misâli olarak yaşamış, Konya'nın mânalı sözlerini nakletmişti.

Bunların çoğu Konya atasözleri gibi idi; ve Konya'nın tarihî an'anesini canlandırıyordu. Bir gün "Aman üstadım, bunları Dil Kurultayından birinde tebliğ buyurun" dedim. Zira ben bu ağzı beğeniyordum.

Bu sefer aziz ve çok bağlı olduğu annesinden daha pek çok sayıda büyük annesinin konuşmalarını toplamakta acele ettiler. Ve kat'i olarak söyleyebilirim ki bu sözlerin hemen cümlesini bir araya getirerek çok ilgi çeken bir tebliğ yaptılar ve bunların ayrı baskılarını hepimize dağıttılar.

Biz de atasözlerimizi Selçuklular devrine kadar uzatabildik yorumumuzdan çok memnunduk.

Sümerliler üzerine ince ve îtimada değer araştırmalar yapan Pensilvanya Üniversitesi sümeroloji profesörü Kramer geniş kültürüyle okuduğu Sümer ve hattâ proto Sümer yazılı tabletlerinde atasözleri üzerine ayırdığı, kimisi baştan kırık, kimisi ortasından ve sonundan kesilmiş ve lâkin tam olanlarından imkân nisbetinde topladıkları bizim Anadolu'muz atasözlerini Sümerlilere, kıymetli sümerologumuz Muazzez Çığ ulaştırabildi.

Bu konuyu daha önce ele alarak vülgarize bir makalede bize bildiren sayın Muazzez Çığ'ın herkesten önce bunu ortaya koymaları büyük bir hizmet oldu. Hattâ kendileri bu müsteşrikin basılı notlarından bir araya getirilen nüshayı da istifademize verdiler.

Diyeceğim şu ki Anadolu'muzdan dünyanın dört bir tarafına yayılan atasözleri ta Sümerlilere kadar ulaşmış oldu. Öyle ki tabletlerde yazılanların bazıları bugünkü gibi söylenmiştir.

Şimdi bu atasözleri nedir? Bunlar nasıl bulunmuş ve söylenmiştir?

Üstadımız Prof. Mr. Feridun Nafiz Uzluk, bir gün bu noktaya temas ederek buyurdular ki:

Bir zâte sormuşlar, (bu darb-ı mesel) atasözleri nedir? demiş ki: "Kur'an ve Hadis değil amma onların yanında lömlöm gider."

O hâlde :

Atasözleri kimlerden çoğalmış? Her çeşit halkın hâdiselerden, insanlıktan, tabiatten, aşanılanlardan esinlenerek ortaya konmuş afo-

rizmalar. Ama hepsi şu beş bin yıllık tarihi içinde kendi düşüncesini bezeyen, aklı başında ve insanlara mahsus akıl etme hassasına, okumamasına ve resmî tahsil yapmamanın bilmediğimiz ruhî tesiriyle, kendisini başkalarının bilemeyeceği yüksek bir seviyeye yükselenler hayat tecrübelerine dayanarak söyledikleridir.

Cümlesi mutlaka tecrübelerle her harfine kadar bir kuyumcu inceliğiyle işlenmiş sözlerdir. Bu cihetle şimdiye kadar bu işi derinleştirenlerin söylediklerine göre şimdi hiçbirisinin yanlışı bulunamamış ve bunları, varsa düzeltme yoluna gidilmemiştir.

Yeni artık bozulamaz bir nas değerindedir.

Bu vesile ile şunu hatırlatmak isterim ki şu tahmini beş bin senelik devrede beşeriyet bütün dünyada genelliklerinin tesiri ile kendilerine her şeyden önce şahsî istikametini sahih olarak kabul ettiği atasözlerini hayatta hareket düstur tanımışlardır.

Bazı umûmî usûller vardır ki bütün milletlerin muhtelif düşüncelerle vardığı neticeleri bir umûmî kanun mâhiyetinde kabul ettirmek her zaman uygun düşmemektedir.

Mutlaka mahallî düşüncelerin tesiri altında da bazı hususiyetler kabul etmek ve bunları gözden uzak bulundurmamak yerinde olur. Dinlerde de daha önceki formüllerden kabul edilen cihetler az değildir. Bu cihetle halkın anayasası deyimine yer vererek, yerel halk ictimâî kanunu maddelerine uygun hükümlerin özellikleri de iyi incelenmelidir. Ve halkın bu gibi aslâ yalanlanmayan ve asırların tecrübelerine dayanan husûsiyetlerinin ihmâli yolunda olmamalıdır. Halkın asırlar boyu dayandığı ve ayrılmak istemediği bu noktaları dikkat nazarına almalıdır. Dünyada umumi adâleti kurabilmek ancak ferdlerin adâleti kuralları her şeyin başında gelmelidir.

Çünkü inkâr edilemez bir hakikattir ki asırlar boyu şark bu tesirlerle bir millet ve memleketin yükselmesi yalnız adâletle mümkün olabileceği inancına her şeyden üstün değer verdikleri şüphe götürmez.